

Hoofdstuk 6

CORVEL EN LAER

De herdgang *Corvel* |120| behoort ongetwijfeld tot de oudst bewoonde delen van de stad. De naamsverklaring heeft altijd al veel problemen opgeleverd. De beste verklaring lijkt ons *Hovel bij een curtis*, d.w.z. 'curt(is) hovel' > Corthovel > Corhovel > Corvel. Nog in 1511 (n.st) werd gesproken van *die Hovel van Corvel* [GAT R262:13r' (1510)]. Een 'hovel' dient te worden gezien als een verzameling boerenwoningen. Een *curtis* was in de Frankische periode een omheind domein met woning (sala) van een grootgrondbezitter. Naast zo'n landgoed bezat de eigenaar ook horigen, *mancipii*, die de grond van de heer bewerkten. Daarnaast beteelden ze ook voor zichzelf soms persoonlijk bezit, doch gewoonlijk gemeenschappelijke akkers. Hun huizen stonden bij elkaar in een 'hovel'.

Op Korvel zijn alle zaken aanwezig die op een voormalige *curtis* met *sala* lijken te wijzen, zoals:

- een *Loo* |471|, een hooggelegen bosje, dat gemakkelijk gerooid kon worden;
- een *Laer* |424|, een intensief benut bos, waar men onder andere de varkens liet lopen die zich voedden met eikels en andere bosvruchten;
- de *Poel* |558|, lage weilanden, die vaak onder water stonden, en een waterlaat met dezelfde naam, die later de Korvelse waterloop zal heten. Hier kon gehooïd worden. Bij het Laer liep (en loopt nog) de waterlaat de Katsbogte met beemden en graslanden.

De grenzen van de herdgang *Corvel en Laer* zijn wat moeilijk aan te geven. In elk geval werd de zuidgrens met Goirle gevormd door de Katsbogte, vanaf de grens met Riel tot aan het Goolsepad nabij het Moller-Instituut. Vandaar een stuk van dit pad, een deel van de Stappegoorweg en de Trouwlaan tot het Lieve-Vrouweplein in het oosten. In het noordwesten en westen de Capucijnenstraat, die de grens met *de Schijve* |610| vormde, de percelen ten westen van het Korvelplein en de Laarstraat, ongeveer het Rooseveltplein, Ringbaan-West, Blaakweg; vanhier de A58 tot aan het voormalig *Bels Lijntje* en vandaar tot aan de eerder genoemde grens met Goirle.

Wegen en paden in Corvel en Laer

De herdgang kende een groot aantal wegen, maar de meeste waren onbenoemd. De voornaamste straat was natuurlijk de *Corvelschewech* |123| of *die Corvelschestraet* |124|, onze huidige Korvelseweg.

De Trouwlaan bestond ook al, maar was onbenoemd. Ze liep helemaal door tot aan de Katsbogte en de Bakertand in Goirle.

De huidige Capucijnenstraat was tussen de Diepenstraat, die destijds *die Achterste Cruijswech* |143| werd genoemd, tot *de Molenstraat* |500|, nu Paterstraat, nog maar een

akkerpad. Van de *Molenstraat* af tot aan het Lieve-Vrouweplein droeg ze reeds de benaming straat, hoewel ze niet verhard was. Geen enkele straat in Tilburg was in die tijd verhard.

Ook de Hesperenstraat, de Nieuwstraat en de Korveldwarsstraat bestonden al, eveneens nog onbenaamd. Mogelijk werd de Hesperenstraat ook *Molenstraat* genoemd. Verder droegen ook de Christiaan Huygensstraat en Oerlesestraat geen naam.

Wat nu Tafelbergstraat heet, was vroeger de *Poelstraat* [560]. Het is jammer dat deze historische naam niet is aangehouden. Op de plaats waar nu de Tafelbergstraat en de Generaal Smutslaan samenkomen, liep een straatje naar het huidige Laurens Kostersplein. Dit straatje heette vroeger *Vleugelstraat*. Voorbij het eerder genoemde kruispunt maakte de *Poelstraat* een bochtje naar het zuidwesten en liep ze na ongeveer 100 m weer zuidwaarts tot de zuidwestelijke tribune van het Willem II-stadion. Hier mondde ze uit in de weg naar Goirle, de *Heerstraat* of *Heerwech* [267], die het verlengde was van de huidige Voltstraat-Transvaalstraat en (ongeveer) doorliep naar de kruising Trouwlaan – Ringbaan-Zuid. Vandaar liep deze naar het einde van de *Poelstraat*, en vervolgens naar de Goirleseweg ter hoogte van de toegangsweg naar de Stadsspoorhal; van dat punt af volgde ze de Goirleseweg tot aan de grens met Goirle, waar ze de Katsbogte kruiste bij de *Coninxvoert* [108].

De naam *Coninxvoert* duidt op een voorde, d.w.z. een doorwaadbare plaats, welke op deze plaats of wellicht op de kruising van de Trouwlaan met de Katsbogte gelegen heeft.

Voorbij de grens met Goirle bestond de huidige Goirleseweg nog niet; de *Heerstraat* volgde in plaats daarvan de *Oude Baan*, ver achter Villa Blanca om, en voerde naar de *Brem* in Goirle, ongeveer ter hoogte waar nu de kruising van de Blaakweg met de Rillaersebaan in Goirle is.

Op het Korvelplein kwamen de *Vorste Cruiswech* [144], nu Korenbloemstraat geheten, en de *Berckdijck* [22] uit. De Laarstraat en de Generaal Winkelmanstraat heetten gezamenlijk *dat Laer* [424] en werden ook wel Heerstraat genoemd. Ze zijn een deel van de oude Romeinse weg van Alphen naar Tilburg.¹ Een ander deel daarvan, de Rielseweg, is nu vrijwel geheel verdwenen. Deze liep van de Generaal Winkelmanstraat met een flauwe bocht naar het viaduct over de A58, de Blaakweg en verder over de Joke Smitweg in industrieterrein de Katsbogte naar het restant van de Rielseweg. Daar waar zich nu de J. Asselbergsweg bevindt, lag ongeveer het Boogstraatje, dat in de 16e eeuw nog onbenaamd is. Dit straatje begon bij de Rielseweg nabij de verzorgingsflat Het Laar en liep met een boog, vandaar de naam, terug naar de Rielseweg tot bij het kruispunt Saal van Zwanenberg- en J. Asselbergsweg.

Ter hoogte van de Generaal Barberstraat liep eveneens een weggetje naar het viaduct over de Goirleseweg, vroeger Galgestraat geheten, in de 16e eeuw eenvoudigweg

---

1 Zie hoofdstuk 4, 'Die Schijve'.

voetpad naar Goirle genoemd. Tussen dit pad en de *Poelstraet* liep de *Scheijsteeghde* [606], net over de noordelijke tribune van het stadion, over het huidige Galgenpad. Een zijweg hiervan was *die Gruenenwech* [233], die praktisch op het tracé van de huidige Goirleseweg liep. Langs de Katsbogte liep van het einde van de Galgstraat een weg over het tracé van de huidige straat Katsbogte. Mogelijk was dit *de Heijstraet* [279, 303].

In de omgeving van de kruising Blakweg en A58 liep nog een viertal wegen of paden naar de Katsbogte. Met een ervan kan ook de *Heijstraet* bedoeld zijn, vermoedelijk het pad dat van de Joke Smitweg naar de Katsbogte liep. *De Tussengraft* [662] moet hier ook ergens gelegen hebben.

De veldnamen

Vanzelfsprekend is de belangrijkste veldnaam die van *Corvel* [120] zelf, waarvan de mogelijke verklaring reeds is gegeven. In het hart van de herdgang, aan het Korvelplein, bevond zich de herberg *Inde Half Maen* [313], op de hoek van de Berkdijksestraat en de Laarstraat. Henrick Jan die Wagemaker was de eigenaar hiervan. Op de andere hoek van de Berkdijksestraat met het Korvelplein lag het goed van wijlen Peter Crillaerts. In 1542 droeg diens weduwe, Jenneke Goyaert Hessels, haar bezit over aan haar kinderen, te weten aan haar zoon Pauwels *de Oude Stede* [542] met huis, hof, schuur en schaapskooi; aan haar zoon Cornelis kwam *de Nieuwe Stede* [511] met schop en varkenskooien, gelegen naast de Oude Stede. De oude moeder kreeg een kamer in de Oude Stede naast de straat met 3 roeden hof, waarin een noteboom stond en een 'Ermgaerd' appelboom in de *Heijl van Balen stede* [283], die aan de *Berckdijck* [22] lag.

Achter de Oude en de Nieuwe Stede lag de *Avenbraeck* [11], die al tot de *Schijve* [610] gerekend werd.²

Aan de oostzijde van het Korvelplein stond een huis genaamd *die Moeck* [491], waarbij een smidse hoorde. Op de hoek van twee straten in Korvel lag een stuk land genaamd *de Oude Hoff* [536]. Aan het Korvelplein stonden wel meer huizen, maar deze zijn niet benoemd.

Huizen stonden er ook aan de *Corvelschenwech* [123], al zijn deze evenmin benaamd. Een molen genaamd de *Corvelschen Moelen* [122] of *die Wijntmoelen van Corvel* [718] droeg weliswaar de naam van de herdgang, doch stond niet in Korvel, maar in *die Schijve* bij *Corvel*.³

---

2 Zie hoofdstuk 4, 'Die Schijve'.

3 Ibidem

Er liepen verschillende straten of (akker)paden naar de molen, die allemaal *molenstraat* werden genoemd, zoals de Paterstraat, Capucijnenstraat en Hesperenstraat. Aan één zo'n *Molenstraat* |500| hing een hek genaamd *Hecken bij Lijnke Beerten* |260|, waarschijnlijk aan de huidige Capucijnenstraat.

Ergens op Korvel bevond zich ook een *Rosmoelen* |594|, maar waar ongeveer is helaas niet aangegeven. Vermoedelijk lag ze aan de huidige Trouwlaan. Daar lag in elk geval het *Juetke Huijben Weijke* |402|.

Ten zuiden van het Korvelplein lag *dat Loo* |471|, tussen Laarstraat en Tafelbergstraat tot en met het terrein van Textiel fabriek Van Puijenbroek. Hier lag de *Looacker* |472| aan de *Poelstraat*. Deze *Looacker* was een akker met daarop of in de nabijheid daarvan een bosje, dat mogelijk overgebleven was van de vroegere meer uitgestrekte bossen. Het hele gebied *dat Loo* bestond trouwens zowel uit weiland met schaarbos als akkerland met houtbos.

Westelijk van de *Poelstraat* |560| lag de *Poel* |558|. Dit was een weidegebied dat vaak onder water stond. Hier ontsprongen twee waterlopen, de één *de Poel* geheten, verder stroomafwaarts bij het *Goet ter Rijt* |216| de 'rijt' genoemd, hetgeen niets anders wil zeggen dan waterloop, om uiteindelijk 'Korvelse waterloop' te gaan heten. De tweede waterloop, die in de Poel ontsprong, was de Oerlese waterloop.⁴ Aan de *Poelstraat* alhier lagen de *Backen Dries* |12| en de *Poelacker* |559|.

Tussen het *Loo* en het voormalige Galgstraatje lag het *Rijlaer* |581|, dat eigenlijk al een deel was van *het Laer* |424|, waarin een akker lag genaamd *die Hoghe Brake* |359|, het *Cannenlandt* |192| en de *Cannenacker* |191|. Tussen de *Heerstraat* en datzelfde Galgstraatje lag *Heijn sBruijnen Stede* |288|.

Waar de *Scheijsteeghde* in de *Poelstraat* uitkwam, stond of hing het *Santsche Hecken* |602|, ook genoemd het *Heerhecken* |263|. Ten noorden van de *Scheijsteeghde* aan de *Poelstraat* lag de *Hazenacker* |259|. Aan de andere zijde van dit pad lag de *Bellick* |17|, waar nu het Stadion gelegen is. Het is zuiver toeval, dat het stadion, een afgesloten ruimte, gelegen is op een stuk grond dat vroeger ook omheind was, hetgeen het toponiem aanduidt. Ook lag hier de *Bolck* |56|, wat echter dezelfde akker zou kunnen zijn als de *Bellick*, ofwel beide zijn een deel van een vroeger grotere omsloten akker. In de buurt hiervan lagen meerdere akkers die alle *de Bocht* |49| werden genoemd. Een bocht is een uit heide ontgonnen akker omheind met een haag of houtwal. Omdat meerdere akkers *Bocht* worden genoemd, is het zeer wel mogelijk dat er oorspronkelijk één grote akker was ontgonnen. Merk op dat hier vlak bij, aan de Tilburgseweg in Goirle, nog 'Huis in de Bocht' ligt. Als naam is de *Bellick* ouder dan de *Bocht*.

Aan weerszijden van de Katsbogte lag de gemeenschappelijke heide genaamd *Conincxvoert* |108| vanaf het westelijk einde van het Laer tot aan de Stappegoorweg. Tussen de *Heerstraat* |257| en *Conincxvoert* lag de *Corvel Acker* |121| of *Corvel*

---

4 Zie hoofdstuk 3, 'De Tilburgse waterlopen'.

Ackeren, oorspronkelijk gemeenschappelijk akkerland. Hierin lagen de *Nieuwe Bocht* |514| en de *Oude Bocht* |532|, ontginningen uit de heide, de *Heijning Acker* |298| aan de *Heerstraet*, de *Venacker* |683|, wat akker aan of in de heide betekent. Daarnaast een akker *de Rijt* |584|, *die Hoge Acker* |357|, *Jannenacker* |399| en de *Langen Acker* |432|, de laatste eveneens aan de *Heerstraet*.

In *Corvel Acker* bij de Trouwlaan lagen de akkers genaamd *het Bijstuck* |29a|, de *Kijnderbocht* |421|, het *Muggenzeel* |508| en de *Sterreput* |638|.

Tussen de *Gruenewech* |233| en de *Heerstraet* lag het *Zansche Landt* |733|, waarin *die Santsche Acker* |601| en het *Cort Ackerke* |115|. Bij het *Santsche Hecken* |602| lag een stuk land *de Hoek* |332| en de *Hoekacker* |324|. Beide akkers waren niet dezelfde.

Ten westen van het *Loo* en *Corvel Ackeren* lag *dat Laer* |424|. Dit is het gebied rond de voormalige Rielseweg, lopende van de Laarstraat tot Riel.⁵ In het *Laer* lagen de *Laersche Ackeren* |426|, gelegen tussen de Rielseweg en de Katsbogte, ten westen van het voormalige Galgstraatje. Het *Rijlaer* |581| lag tussen het Galgstraatje en het *Loo* en was een deel van het *Laer*.

Vooran in het *Laer*, ten zuiden van de Generaal Winkelmanstraat lagen de *Bijster* |31|, kennelijk een slechte akker, de *Binnenacker* |34| en bij het *Rijlaer* de *Cannenacker* |91|. In de omgeving van het Rooseveltplein lag de *Windacker* |722|.

De voormalige Boogstraat lag grotendeels op wat nu het Industrierrein Het Laar is. Hier lagen *dat Bruijnenlandt* |80|, het *Ghielenlandt* |205|, de *Hoghe Braeck* |358|, de akker *de Laer* |425|, de *Langhackers* |441|, *die Lege Acker* |457|, *dat Meijnenlandt* |487|, de *Oude Vlassaert* |546| en de *Verloren Cost* |686|. Deze laatste akker was klaarblijkelijk niet zo renderend: alle kosten en moeite daaraan besteed waren verloren, men kon er niet van leven.

Helemaal achter in het *Laer* in de buurt van Riel, lag een heideveld *de Heyhoeff* |281|. Langs de Katsbogte lagen *die Heijningen* |295|, een heide en weide aan de *Heijstraet* |279|, nog een heideveld genaamd *die Heijningen* |296| en de *Jorijs Heijningen* |401|. De naam Heijningen duidt op een afscheiding, die de Katsbogte ook is, namelijk de grens tussen Tilburg en Goirle. Iets oostelijk daarvan lag de 'gemeijnt' *Conincxvoert* |108|, die al eerder is genoemd. Bij *Conincxvoert* lagen de akker *het Hoogh Veldt* |373| en de akker *die Tussengraft* |663|.

---

⁵ Zie boven.